

Gorgias' lovtale over Helena

Taler

Gorgias fra Sicilien
Sofist

Omstændigheder

Gorgias demonstrerer sine retoriske evner ved at forsvare Helena af Troja.

(1) Skønt for en by er godt med mod, for en krop skønhed, for en sjæl god forstand, for en genstand, at den duer, for en tale sandhed, mens det modsatte heraf er det, der ikke er skønt. En mand eller kvinde, en tale eller gerning, en by eller genstand – er den værdig til at prises, må man hædre den ved at prise, mens man på den uværdige må hæfte kritikken. For det er lige så forkert begået som galt forstået at kritisere det, der bør lovprises, og det er det også at rose det, der er kritisabelt.

(2) Det er en opgave for samme mand både at sige det rigtige med rette og at gendrive <det, der ikke siges med rette. Det er nu altså på sin plads at gendrive> dem, der bebrejder Helena noget - en kvinde, som der er samstemmighed og samdrægtighed om både i troen hos dem, der har lyttet til digtere, og i det rygte, hun har i navnet, der står som et ulykkernes monument. Men når jeg kommer med et fornuftsargument i min tale vil jeg befri denne kvinde med det dårlige ry for deres påstand, og ved at bevise, at de, der retter kritik mod hende, lyver, og vise, hvad der er sandhed, vil jeg befri hende for deres uforstand.

(3) At den kvinde nu, som denne tale drejer sig om, af natur og fødsel var nummer ét blandt de førende mænd og kvinder, er ikke ukendt - og det ikke kun for de få. For det er klart, at hendes mor var Leda, og at hendes virkelige far var en gud, mens han, der blev kaldt det, var en dødelig — Tyndareos og Zeus; om den ene af dem betød det, at han var det, at det var opfattelsen, om den anden betød det, at man sagde det, at det var beviset, og den ene var mægtigst blandt mennesker, den anden herre over alle.

(4) Fra sådanne forældre havde hun modtaget sin gudlignende skønhed, som hun med åbne arme og helt åbenbart tog imod. I særdeles mange skabte hun

særdeles meget elskovsbegær. Med én krop fik hun mange kroppe af mænd til at stimle sammen, som var mægtigt stolte over noget mægtigt: nogle af dem havde fået mængder af <uventet> gods, andre ry fra gammelt slægtsrenommé, nogle styrke i egen kraft, andre kunnen fra erhvervet forstand. Og alle kom de både på grund af sejrsmagterlig forelskelse og uovervindeligt begær efter ære.

(5)Hvem der nu mættede sin forelskelse ved at få Helena og hvorfor og hvordan, vil jeg ikke tale om. For at fortælle dem, der ved det, det, de ved, vinder nok tilslutning, men giver ingen fryd. Jeg vil derfor i min tale forbigå tiden dengang nu og gå frem til begyndelsen af den tale, jeg har for, og vil fremføre årsagerne til, at det var sandsynligt, at Helenas rejse til Troja foregik.

(6)For det var enten på grund af Tilfældets ønsker, guders vedtagelser og Nødvendighedens dekretter, at hun gjorde, hvad hun gjorde, eller fordi hun blev bortført med voldsmagt, overtalt af taler <eller grebet af elskov>.

Hvis det da var på grund af det første, fortjener den, der anklager hende, selv at anklages. Det er nemlig umuligt at lægge hindringer for en guds foretagsomhed med menneskelig forudseenhed. For det er ikke naturligt, at det stærke hindres af det svage, men at det svage styres og ledes af det stærke, og at det stærke fører, mens det svage følger. En gud er det stærke i forhold til et menneske både i styrke, visdom og på de andre felter; hvis altså skylden bør lægges på Tilfældet og guden, bør Helena befries for den skam.

(7)Hvis hun blev bortført med voldsmagt og blev udsat for vold helt lovløst og overgreb helt retsløst, er det klart, at det var ham, der bortførte, der fordi han begik overgreb, handlede forkert, mens det var hende, der blev bortført, der fordi hun blev udsat for overgreb, blev ramt af vanheld. Den barbar, der havde et barbarisk forehavende for i såvel ord, lov som handling, fortjener altså også med ord at hænges ud, med lov at stødes ud og med handling at tværes ud. Men hende, der blev offer for voldsmagt, berøvet sin hjemstavns og ladt alene uden frænder - er det ikke mere sandsynligt, at man vil have medlidenhed med hende end komme med ondsindet tale? For det var ham, der begik ting, der var ækle, men hende, der led dem. Altså er det retfærdigt, at hun ynkes og han hades.

(8)Hvis det var talen, der overtalte og bedrog hendes sjæl, er det heller ikke svært at føre et forsvar, hvad det angår, og gendrive anklagen på følgende måde: Talen er en mægtig hersker, som med en helt lille og usynlig krop kan få meget

strålende værker frem; den formår nemlig både at standse rædsel og få smerte væk og frembringe glæde og forøge medynk. Jeg vil vise, at det er sådan.

(9)Jeg må også med en iagttagelse vise det, når det gælder dem, der lytter: Jeg både anser og kalder al digtning for tale på vers. Der kommer over dem, der lytter til den, såvel gysen greben af rædsel, medynk fuld af tårer som længsel opslugt af klager; og ved andres medgang såvel som modgang i både ydre forhold og egen person får man i kraft at de taler, de holder, også sin egen følelse i sjælen.

Lad nu talen gå fra dette til et andet punkt:

(10)For i kraft af den guddommelige inspiration, der er, når de ytres, bliver tryllesange i stand til at skaffe nydelsen frem og smerten af vejen. For tryllesangens kraft støder sammen med opfattelsen i sjælen og fortryller, overtaler og forandrer den med trolddom. Til trolddom og magi er der opfundet to kunster, nemlig vildfarelser af sjælen og vildførelser af opfattelsen.

(11)Hvor mange har jo ikke både overtalt og overtaler hvor mange i hvor mange sager ved at finde på falsk tale! For hvis alle i alle sager både kunne huske hvad der er sket, vide hvad der sker, samt forudse hvad der vil ske, ville talen ikke være den samme på samme facon. Men nu er det jo sådan, at hverken det at huske noget, der er sket, at gennemskue noget, der sker, eller at spå om noget, der vil ske, er let. Derfor gør de fleste i de fleste sager opfattelsen til rådgiver for sjælen. Men opfattelsen er usikker og upålidelig og kaster derfor dem, der gør brug af den, ud i usikker og upålidelig succes.

(12)Så hvad forhindrer, at også Helena <kom under talers påvirkning lige så meget mod sin vilje, som hvis hun var blevet bortført med vold af voldsmand? Fornuft blev jo fordrevet af overtalelse; og selv om overtalelse jo ikke ser ud som tvingende nødvendighed,> har den dog samme kraft. For talen, som overtalte, tvang sjælen, som den havde overtalt, til både at adlyde det, der blev sagt, og bifalde det, der blev gjort. Han, der overtalte, er altså, fordi han tvang, den, der gjorde forkert; men hun, der blev overtalt, har, fordi hun blev tvunget af hans tale, sit dårlige rygte helt uden grund.

(13)At overtalelsen i forening med talen også former sjælen, som den vil, må vi for det første forstå af talerne af dem, der taler om himmelfænomenerne; for

snart fjerner, snart skaber de én opfattelse i stedet for en anden og får det utrolige og uklare til at vise sig for opfattelsens øjne; for det andet i retssager, hvor man er tvunget til at forsvare sig ved hjælp af taler, og hér glæder og overtaler en enkelt tale en stor forsamling, når den er skrevet med kunstfærdighed, ikke fordi den er fremsagt med sandhed; for det tredje i kappestriden i filosofiske taler, hvor der også vises en hurtighed i tanken, der gør den tiltro, man har til en opfattelse, let at ændre ved.

(14)Der er tale om det samme i talens kraft over for sjælens orden som i ordinationen af lægemidler over for kroppenes natur. For ligesom forskellige lægemidler driver forskellige væsker ud af en krop, og nogle standser sygdom, andre livet, så ledes er der også nogle taler, der smerter, nogle, der glæder, nogle, der skræmmer, nogle, der vækker mod i dem, der lytter, og andre, der med en ondsindet overtalelse forgifter og forhekser sjælen.

(15)At hun heller ikke, hvis hun blev overtalt med talen, gjorde uret, men led ulykke, er nu omtalt, og jeg vil gennemgå den fjerde årsag med den fjerde del af min tale. Hvis det nemlig var forelskelse, der gjorde alt dette, vil hun ikke få besvær med at gå fri af anklagen for den fejl, der siges at være sket. For de ting, vi ser, har ikke den natur, som vi ønsker, de har, men den, som hver enkelt faktisk har; men det er gennem synet, at sjælen bliver formet også i sine karakteregenskaber.

(16)For når synet f.eks. ser hen på fjendtlige skikkelser og fjendtlig udrustning af bronze og jern til fjendtlig bevæbning - den ene til at forsvare sig med og den anden til at kaste frem - skræmmes det og skræmmer sjælen, så at man ofte bliver helt ude af sig og flygter fra den fare, der kommer, som om den var der. Det er nemlig en stærk ligegyldighed over for loven, der får plads på grund af frygten for det, som man ser, og når den kommer, fremkalder den ligegyldighed over for både det skønne, som bestemmes med lov, og det gode, som befordres med ret.

(17)Der er nogle, der allerede ved at se frygtelige ting også berøves deres åndsnærvær lige nu i det nære; sådan slukker og fordriver frygten fornuften. Og der er mange, der falder ned i meningsløse bekymringer, forfærdelige sygdomme og alvorlige lidelser i sind; sådan indmejsler synet i sindet billeder af genstande, der ses. Der kan nævnes mange andre skræmmende ting, som vi udelader, men de, der udelades, svarer helt til dem, der bliver nævnt.

(18)Men når malerne derimod ud af mange farver og skikkelser når frem til at fuldføre én skikkelse og figur, glæder de synet; og udførelsen af menneskestatuer og udarbejdelsen af gudestatuer fremkalder en behagelig sygdom for øjnene, der ser. Sådan er det naturligt, at nogle ting bringer synet smerte og andre glæde. Og da er der mange ting, der hos mange frembringer forelskelse i og længsel efter mangel på en genstand og krop.

(19)Hvis altså Helenas øje nød prins Paris' krop og gav forelsket begær og stræben videre til sjælen, hvad er der så mærkeligt ved det? Hvis forelskelse er en gud med guddommelig kraft, hvordan kan den svagere så have kræfter til at afslå den og sætte sig imod? Hvis den derimod er en menneskelig sygdom og manglende viden i sjælen, bør den ikke bebrejdes som en fejl, men anses for en kval: den kommer, når den kommer - når sjælen er i fangstens net, ikke når indsigt har beslutningsret, og ved forelskelsens påbud, ikke ved snedige kunstgreb.

(20)Hvad skulle altså nu kræve, at man anser kritikken af Helena for retfærdig? Hvadenten hun blev forelsket <ved synet>, overtalt af talen, bortført med voldsmagt eller tvunget og nødet til det af guder og derfor gjorde, hvad hun gjorde, går hun til fulde fri af det, hun er anklaget for.

(21)Jeg har med min tale fjernet en kvindes vanry; jeg har fastholdt det formål, som jeg vedtog for mig selv ved begyndelsen af min tale; jeg har forsøgt at gøre en ende på anklage uden retfærd og opfattelse uden forstand; og jeg har villet skrive talen som en lovtale over Helena og som min egen spøg.

Kilde

Sørensen, S. (2002). Ordets magt: Gorgias og retorikken. Klassikerforeningen.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Festtale, Taler fra Antikken (7. årh. fvt. til 6. årh. evt.)

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/gorgias-lovtale-over-helena-aarstal-ukendt>